

Не зважаючи на гостру критику податкових новацій з боку науковців та практиків, що прийняті зміни щодо перерозподілу надходжень податку від місцевих до державного бюджету обмежують свободу місцевих органів влади та перешкоджають реформі децентралізації, їх треба розглядати комплексно, як заходи в рамках адаптації вітчизняного законодавства до європейських вимог. Примітно, що у більшості країн Європи і США надходження від оподаткування особистих доходів наповнюють в першу чергу центральний бюджет країни, тоді як джерелом формування місцевих бюджетів виступають майнові та інші податки. Відтак, ставлячи за мету інтеграцію до складу Європейського Союзу,

Україна має долучитися до європейського процесу податкової конвергенції, тобто зближення норм податкового законодавства, зокрема, й шляхом поступового введення загальноєвропейської практики зарахування надходжень від податку на доходи фізичних осіб до державного бюджету. Поряд з цим, зважаючи на європейський досвід, доцільно повернути у законодавство з оподаткування особистих доходів норму щодо використання прогресивної шкали ставок податку. Це дасть можливість не лише наповнити бюджет додатковими коштами, але й сприятиме розкриттю потенціалу податку на доходи фізичних осіб не лише як фіскального, а й регуляторного інструменту.

Література:

1. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин: Закон України від 28.12.2014 № 79-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/79-19>.
2. Про Державний бюджет України на 2016 рік: Закон України від 25.12.2015 № 928-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/928-19>.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28.12.2014 № 71-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/71-19/page3>.

Михальчук (Копач) Соломія Михайлівна, *головний спеціаліст управління матеріального забезпечення та інформаційних технологій Тернопільської міської ради*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СОЦІАЛЬНО НЕЗАХИЩЕНИМ ВЕРСТВАМ НАСЕЛЕННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Соціально-політичні та економічні реалії сьогодення, зокрема, політичні протиріччя, військові дії у східних регіонах України, фінансова нестабіль-

ність, поглиблення соціального та майнового розшарування спричинили зниження рівня матеріального забезпечення більшості українських грома-

дян, зокрема соціально незахищених верств населення.

Непоследовні й нерішучі кроки у здійсненні реформи в Україні, розрив економічних зв'язків, недосконалість та нестабільність правового законодавства, відсутність інвестування економіки, призвели до макроекономічної кризи, спаду виробництва, зростання цін, безробіття, руйнування соціальної інфраструктури, що відчутно знизило рівень життя населення. Знизилися реальні соціальні виплати малозабезпеченим верствам населення, не досягнуто їх належної адресності [1, с. 1].

Розвиток системи соціального захисту населення, підвищення добробуту громадян є одним з першочергових завдань держави та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування. Незважаючи на повільне відновлення світової економіки та внутрішні чинники, в країні все ж таки забезпечується незначне підвищення соціальних стандартів.

Допомога соціально незахищеним верствам населення стає одним з дієвих інструментів подолання найгостріших форм бідності, так як соціально незахищені верстви населення у першу чергу відчувають негативні наслідки економічних проблем. Зокрема, невідкладної підтримки потребують інваліди; багатодітні сім'ї та сім'ї, які виховують дітей-інвалідів; діти-сироти; особи похилого віку; самотні малозабезпечені матері; ветерани війни та національно-визвольних змагань; ветерани праці; особи, які зазнали політичних репресій; особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; реабілітовані за ст. 3 Закону України «Про реабілі-

тацію жертв політичних репресій на Україні», громадяни, які визнані потерпілими від політичних репресій та інші категорії громадян.

Оскільки соціальні потреби найбільш незахищених верств населення не задовольняються, тому надання соціальної допомоги не завжди прив'язане до тих категорій, які її потребують, що призводить до неефективного використання ресурсів та нерівності в системі соціального захисту. Більшість соціальних виплат в Україні прив'язано до розміру прожиткового мінімуму, рівень якого занижено. Окремі види соціальної допомоги надаються без урахування розміру доходів громадян. Внаслідок цього багато домогосподарств, що не обов'язково потребують соціальної допомоги, її отримують. Водночас обсяг соціальної допомоги, яка надається домогосподарствам, що її потребують, недостатній для того, щоб задовольнити їхні найактуальніші потреби.

Чинна система соціальної допомоги у вигляді її складової – соціальних пільг характеризується багатьма вадами: відсутністю адресності їх призначення, недостатністю прозорості, суттєвим ринковим спотворенням, штучним підтриманням «скрутного фінансового стану» організацій та підприємств, які надають населенню житлово-комунальні, транспортні та інші послуги тощо.

Основними проблемами нинішньої системи надання пільг соціально незахищеним верствам населення є [2, с. 39]:

– низька адресність, так як надання пільг за принципом категорійності не передбачає адресності;

– надання пільг у натуральній формі створює можливість для зловживань з боку надавачів послуг;

– користуються пільгами ті, хто має до них доступ (наприклад, сільські мешканці обмежені в користуванні транспортними послугами, телефонним зв'язком, медикаментами тощо);

– велика кількість законодавчих актів за відсутності єдиного (типового) нормативно-правового акта, який би визначав чіткий єдиний порядок (механізм) призначення пільг громадянам;

– пільги на житлово-комунальні послуги не створюють стимулів для ощадливого споживання;

– транспортні послуги також надаються за категорійною ознакою, тобто розмір доходів пільговика не враховується;

– відсутність дійового обліку пільгових перевезень спричиняє недофінансування витрат на перевезення пільгових категорій пасажирів для одних перевізників, у той час як інші можуть виставляти до відшкодування і отримувати набагато вищі суми, ніж фактичні витрати на перевезення пільговиків.

Така система несумісна з поняттям соціальної справедливості та потребами справжньої ринкової економіки і нежиттєздатна в довгостроковій перспективі. Значні бюджетні кошти надаються заможним категоріям населення, в той час як найменш забезпечені громадяни одержують лише незначну частку державних коштів, виділених на соціальні програми.

Чинна система підтримки соціально незахищених верств населення є надто громіздкою, витратною та складною. Більшість українських громадян мають право на ті чи інші пільги, а їх надання потребує утримання дорогої бюрократичної машини, а будь-яка інформація щодо витрат на неї фактично відсутня. У вигаші від зазначених вад системи соціальної допомоги залишаються тільки окремі підприємства-монополісти, які підвищують плату за житлово-комунальні послуги.

Відповідності між зобов'язаннями держави та можливостями їх фінансування можна досягти двома способами: збільшенням видатків на пільги до рівня їх повного забезпечення чи скороченням зобов'язань держави відповідно до її фінансових можливостей. Перший варіант малоімовірний, бо потребуватиме збільшення в кілька разів витрат бюджету на пільги, що неможливо й не виправдано, оскільки вони надаються незалежно від доходу.

На основі вищезазначеного доцільно посилити адресний характер соціального захисту незахищених верств населення шляхом удосконалення методологічних підходів до визначення показників бідності, встановлення єдиних критеріїв оцінки майнового стану сім'ї для визначення права на призначення певного виду соціальної допомоги, спрощення процедур надання соціальної допомоги [3, с. 47].

Гарантований державою рівень соціального захисту повинна забезпечити система адресної підтримки соціально незахищених верств населення. Вона реалізується через упорядкування на законодавчому рівні пільг, що

надаються різним категоріям населення, регулювання гарантованого державою мінімального сукупного доходу. Поступово розмір цього доходу повинен наблизитися до величини прожиткового мінімуму.

Реформування існуючої системи соціальних виплат і пільг з метою підвищення адресності надання окремих виплат, пільг при збереженні існуючої системи соціальної допомоги – один з можливих шляхів підвищення ефективності системи соціального захисту малозабезпечених верств населення. Цей шлях вимагає значних витрат, пов'язаних зі зміною порядку надання кожної виплати пільги. Іншим можливим напрямком реформування системи соціальних допомог, виплат і пільг є максимальне спрощення діючої системи соціальних допомог, виплат і пільг при переході до принципу надання соціальної підтримки малозабезпеченим домогосподарствам на основі перевірки потреби. Таке реформування в сфері соціальної підтримки населення повинне бути пов'язано зі скороченням бюджетних субсидій виробникам товарів і послуг, і поступовою заміною цих субсидій на адресні виплати нужденним категоріям населення. При переході до розширення адресних форм соціальної допомоги варто зберегти колишні принципи надання значного числа соціальних пільг таким категоріям населення, як інваліди й учасники Великої Вітчизняної війни, інваліди І групи, а також деяким іншим групам населення [4].

На даний момент існує необхідність підвищити ефективність використання обмежених бюджетних коштів за

рахунок удосконалення механізмів надання допомоги соціально незахищеним верствам населення. На жаль, чинна система не дозволяє врахувати багато прихованих доходів заявників і може бути покращена за рахунок впровадження непрямої оцінки доходу. Тому для вдосконалення державної допомоги малозабезпеченим сім'ям потрібно розширити повноваження соціального інспектора в питанні обстежень домогосподарств та надати право виносити спірні випадки призначення допомоги на загальних підставах на розгляд комісії. Правомірно також виключення зі складу комісій осіб, зацікавлених в призначенні допомоги за найбільшою кількістю справ (депутатів або представників місцевої адміністрації), а також впровадження принципу співфінансування допомоги за рахунок місцевих бюджетів, що стимулюватиме більш критичне ставлення до заявників підвищити ефективність боротьби зі зловживанням соціальною допомогою. Розробити стимули до викриття неправомірних випадків отримання допомоги, що також дозволить підвищити ефективність боротьби зі зловживанням соціальною допомогою [1, с. 5].

Останнім кроком у реформуванні соціальної підтримки після впровадження адресного підходу до її надання може виступати монетизація частини пільг, заміна їх грошовою компенсацією. Очікується, що монетизація соціальних пільг дозволить скоротити витрати на адміністрування з огляду на відсутність потреби обліковувати надані пільги та проводити розрахунки з надавачами послуг, посилити контроль за витратою державних коштів і

спрямувати допомогу тим, хто потребує її найбільшою мірою. У той же час монетизація соціальних пільг дозво-

лить пільговим категоріям більш гнучко витратити кошти, які виділяються їм як соціальна допомога.

Література:

1. Чишкала Л.А. Вдосконалення державної допомоги малозабезпеченим сім'ям / Л.А. Чишкала [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2014-3/doc/5/11.pdf>.

2. Івашова Л.М. Фінансові механізми реалізації соціальної політики держави: пільги та субсидії для населення / Л.М. Івашова, М.Ф. Івашов // Вісник АМСУ. Серія: «Державне управління». – 2013. – № 2 (9). – С. 34–42.

3. Лутицька Л.П. Соціальний захист малозабезпечених верств населення та методи його вдосконалення / Л.П. Лутицька // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2013. – Вип. 4. – С. 43–48.

4. Бондаренко Ю.М. Удосконалення державних механізмів регулювання соціального захисту населення / Ю.М. Бондаренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/doc/4/07.pdf>.

Міклашевський Тарас Богданович, *головний державний інспектор сектору моніторингу доходів та обліково-звітних систем Червоноградської ОДПІ ГУДФС у Львівській обл.*

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Необхідність невідкладного реформування усіх сфер суспільного життя в сучасних умовах не піддається сумніву, продиктована як цивілізаційним вибором українського народу, так і вимогами європейської спільноти. В царині економіки однією із ключових реформ, який вимагає вітчизняне суспільство є реформа податкової системи. Без її проведення марно очікувати подолання деструктивних процесів в господарському комплексі країни, забезпечення його поступального розвитку і, зрештою, підвищення суспільного добробуту. При цьому досягнення збалансованої та узгодженої сукупності податкових платежів має поєднуватись в рамках податкової реформи з вдосконаленням відносин між платниками

податків та органами фіскальної служби.

Питання реформування податкової системи доволі широко дискутуються у наукових джерелах. Вони стали предметом дослідження таких вчених, як М. Кравченко, І. Криницький, А. Крисоватий, М. Кучерявенко, О. Лукашев та ін. Разом з тим, динамічна зміна макроекономічної та політичної ситуації в Україні ставить перед податковою системою все нові завдання та виклики, що актуалізує питання вироблення нових орієнтирів її реформування. Реформа податкової системи має проводитись у трьох вимірах: по-перше, впорядкування кількості та структури обов'язкових податків та зборів; по-друге, оптимізація елементів податко-